

jesítését a kiscsapatoknál is meg kell oldani. E csapatoknál a felkészülés, az edzés is megengedhető, mert testnevelési és egyéb sportalkalommal is kevesebbel rendelkeznek, mint a nagyobb iskolák tanulói. Így csinálják számos kiscsapat körzetében, különösen jól bevált Tengelic kisiskolái körében. Felmerül még az, hogy ezek a kisiskolák hogyan vegyenek részt egyes sportágak magasabb szintű bajnokságaiban, amelyet az ÁIST-k bonyolítanak le. Jól bevált, hogy pl. Kistapé legjobbjai a bikácsi úttörőcsapat válogatottjaként indulnak a járási bajnokságban, mivel önállóan amúgy sem tudnának kiállni az alacsony létszám miatt; de egyes járásokban sikerrel próbálkoztak meg a kisiskolák önálló bajnokságainak megrendezésével, aminek nagy hagyománya van a szekszárdi járásban, ahol már másfél évtizede rendezik meg 12 kisiskola úttörő-olimpiáját Albert Antal Cserenc-pusztai tanító — ma középiskolai testnevelő tanár; szakfelügyelő — kezdeményezésére.

Az itt adott program mintegy keretet ad az évi munkára, hogy mikor, mivel foglalkozhatnak kiscsapatunk; a tartalmi munka, a végleges terv elkészítése a helyi lehetőségek; sajátosságok figyelembevételével kell, hogy megtörténjen.

Novák István
Bátaszék

Szemle

„A III. NEMZETKÖZI POLITECHNIKAI SZEMINÁRIUM

(Tankönyvkiadó, 1965.)

1965 áprilisában Szófiában kilenc ország küldöttei több mint egy héten át tanácskoztak a politechnikai képzés és nevelés eddigi tapasztalatairól. Az egyes országok képviselői beszámoltak a problémáival kapcsolatos különböző szervezeti megoldásokról, a gazdasági és pedagógiai vonatkozásokról. A Tankönyvkiadó fenti cím alatt közreadott füzeté, amely a pedagógia időszerű kérdései külföldön — sorozatban jelent meg, jól érzékelteti az azonos elvi kiindulás mellett mutatkozó felfogásbeli és megoldásbeli különbségeket. A kiadvány lényegében a szemináriumon elhangzott előadások, hozzászólások egy részét tartalmazza.

A könyvhöz Dr. Medgyes Béla írt bevezető tanulmányt. Ebben elmondja, hogy a Nemzetközi Politechnikai Szeminárium a szocialista országok pedagógiai tapasztalatcseréjének jelentős fóruma. Első ízben 1960-ban Moszkvában ült össze, 1962-ben Hallóban tanácskozott, 1965-ben pedig Bulgária látta vendégül a küldötteket Szófiában. A harmadik találkozón résztvevő országok: Bulgária, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Lengyelország, Mongólia, Német Demokratikus Köztársaság, Románia, Szovjetunió és Magyarország.

A szeminárium tanácskozásai plenáris és szekcióüléseken folytak. A megalakított szekciók közül az első az általános iskolák, a

második a középiskolák politechnikai képzéssel kapcsolatos problémáit tárgyalta.

A politechnikai képzés feladatait csaknem minden felszólaló érintette. E témáról Sapovalenko szovjet küldött tartott átfogó referátumot.

Előadásában elmondta, hogy „A politechnikai oktatás feladata, hogy tudományos alapismereteket nyújtson a modern termelésnek és legfontosabb ágainak technikájáról, technológiájáról, szervezetéről és gazdaságtanáról, felfegyverezze a tanulókat a modern termelési eszközök kezelésének elemi készségeivel, bevonja őket a közhasznú és a termelőmunkába, kifejlessze a munkához való kommunista viszonyukat és modern munkakultúrára nevelje őket!” Az igazán korszerű termelés alapjainak ismerete ma már az általános műveltség tartozéka és egyben a szakmai ismeretek alapjául is szolgál.

A felszólalások lényegében ebből az állásból adták elő mondanivalójukat. Az általános iskolák vonatkozásában még a megvalósítás formái is nagyjából azonosak. Nem így a középfokon. Az itt folyó képzés tartalmi és szervezeti formáit illetően már korántsem alakult ki egységes kép. A kiadványban leközölt előadások reális képet nyújtanak a különböző elgondolásokról és kivitelezésekről.

A könyv tartalma minden általános és középiskolai nevelőt, — elsősorban a gyakorlati foglalkozást vezetőket — közelről érint. Olyan problémákat tárgyal, melyeknek megoldása

nemcsak a Nemzetközi Politechnikai Szeminárium feladata, hanem mindannyiunké.

A könyv érdekességét növeli még az a körülmény is, hogy a IV. Politechnikai Szeminárium megrendezésére — melyet 1967-ben Budapesten tartanak, — az előkészületek már komoly ütemben folynak.

Dr. Várkonyi Nándor

TANÁRI KÉZIKÖNYV AZ 5—6. OSZTÁLY TESTNEVELÉS TANÍTÁSÁHOZ

A közoktatási reform irányelveinek szellemében készült Lévy Pálné és Szijj Zoltán munkája.

Célja, hogy a helyes módszerek közreadása által — amelyek ebben az esetben az 5—6. osztály részére egy helyen található meg — a testnevelést tanító nevelőknek az eddighez viszonyítva több lehetőséget adjon a minél eredményesebb oktató és nevelő munka elvégzésére.

A testnevelés helyzete speciális, ezért nincs arra mód, hogy — főleg a kezdőket — a legteljesebb önállóságra állíthassuk be, még a legalaposabb elméleti és gyakorlati felkészültség feltételezése mellett sem. A Tanterv és Utasítás sem teszi lehetővé a tanítás tárgyát képező anyag teljes kifejtését. Bár a különböző szakfolyóiratok: Módszertani közlemények, A testnevelés tanítása stb. mindent elkövetnek a legmodernebb, legjobban bevált módszerek azonnali közlésére, a fennálló igényeknek nem tehetnek eleget úgy, ahogyan azt egy kézikönyv biztosíthatja. Ezért is kell szívesen vennünk Lévy Pálné és Szijj Zoltán együttes munkájának eredményét, amely olyan szempontból is újszerű, hogy csak indítékot ad az önálló gondolkodás eredményezte tervezésre. Ezzel nagymértékben elősegíti a nevelők szakmai fejlődését, amely a szerzett és kapott tapasztalati módszerek birtokában a rendelkezésre álló minta segédeszközöként való felhasználásával együttesen történhet, függetlenül a tanítási helyek központtól való távolságától.

Maga a mű bő terjedelemben foglalkozik először a testnevelés céljával és feladataival (I.), majd a testnevelés és nevelés kapcsolatával: testi, értelmi, erkölcsi, esztétikai és politechnikai nevelés (II.) és végül az 5., majd 6. osztályos tanterv ismeretanyagával, annak módszeres felépítésével együtt. Mindezt úgy rendezte el, hogy a három bázisanyagot szinte fontossági sorrendben egymás után tárgyalja és az azokat alkotó mozgásokat grafikailag ábrákkal és számos mozgásdiagrammal teszi szemléletesebbé.

Igen értékes része a kézikönyvnek az, ahol a tantervi anyagot összetett tanítási egységekre bontva tárja a kartársak elé. Még az osztálykönyvben rögzítendő főtémákra is példákat

szolgáltatót. Foglalkozik a felmentett tanulók testnevelési órán való segítő munkájával, amely mind az órák eredményessége, mind a felmentettek folyamatos nevelése szempontjából különös jelentőséggel bír.

Egy külön értéke a könyvnek az, hogy útmutatása éppen az átmenet idejére esik, amikor a nevelők személyében is változás következik be, a felső tagozat kezdetén, majd folytatásán, és így az esetleges törés elkerülésére is megfelelő támpontot nyújt.

Összességében megállapíthatjuk, hogy az újszerű kezdeményezés nagyon jó, és a továbbiakban csak az érintett kartársaktól függ, mennyire fogják ezt a „segédletet” a módszertani kultúrájuk további fejlesztéséhez felhasználni.

Glózik Pál

MAGYAR TESTNEVELÉSI ÉS SPORTSZAKIRODALOM

Az 1965. évben megjelent önálló művek, hírlap- és folyóiratközlemények bibliográfiáját tartalmazza Ambrus László és Bálint Józsefné összeállításában. Kiadója a Magyar Testnevelési Főiskola.

A könyvben való tájékozódást megkönnyíti az elején levő „Tartalomjegyzék”, amely testnevelési és sportszak-csoportosítás szerint jelzi az oldalakat. Ez után következik a sorszámmal jelzett szerző a mű címével és a megjelenés helyével: cím, idő, szám és oldalak felüntetésével. A könyv végén található a forrásul szolgáló szaklapok és folyóiratok felsorolása.

A rendkívüli segítséget nyújtó tájékoztatóban nemcsak az élsport, hanem a tömegsport, a munkahelyi testnevelés, az egészségügy és az iskolai testnevelés is megfelelő helyet kapott. De nem hiányzanak az edzéssel és erőnléti problémákkal foglalkozó közlemények sem. Ez az oka annak, hogy amíg az 1963. évi csak 1300, a jelenlegi kiadvány majdnem 2000 címadatot tartalmaz.

A magyar testnevelési és sportszakkérdések részletes megismerése szempontjából ez a könyv szinte nélkülözhetetlen.

Glózik Pál

ELŐADÁS, SZEMINÁRIUM, GYAKORLAT A FELSŐOKTATÁSBAN

Felsőoktatási pedagógiai tanulmányok
(Tankönyvkiadó Vállalat)

A 9,5 ívnyi terjedelemben megjelent kiadvány a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatócsoport 1965. január hóban megtartott ankétról ad tájékoztatást. Az egyes beszámolókat és korreferátumokat bevezetéseként *Faludi Szilárd*, a

kötet szerkesztője írt előszót, amelyben felhívja a figyelmet, hogy a felvetett kérdések megoldásában a következő lapokon ne keressünk végleges döntést, vagy akár egységes nézetet sem. A szerkesztő a saját előadásában is első helyen annak lényeges voltát hangoztatja: hogyan szerez ismereteket, és hogyan alakít ki készségeket a hallgató. Vajon megfelelő-e a hallgatók önállósága és aktivitása a munkafolyamatban? Helyese-e az alkalmazott oktatási formák és módszerek aránya az előttünk álló célkitűzések megvalósulása szempontjából? Az elhangzott többi előadásból egységesen csendül ki az útkeresés szándéka. A probléma történetéből legtöbbit *Drien Károly* ad, aki a bőséges forrásanyagból hosszmeteszben mutatja be, hogy a szemináriumok a komplex szakmai műveltség formálásában nem nélkülözhető szerepet töltenek be, mert „a különböző diszciplinák szintézisét, szervülését kívülről megoldani nem lehet”. — *Dr. Terplán Zénó* a miskolci Műszaki Egyetemen található helyzetet vizsgálja a probléma szempontjából. A gyakorlati órák arányának emelkedését kedvező tényként említi. A gyakorlatok anyagának és főleg eszközeinek tökéletesítése még számos igényt jelez. — *Dr. Egri Péter*: Esztétikai nevelés egyetemeink modern idegen nyelvi szakjainak előadásain és szemináriumain címmel sok kérdést érint, azonban központi gondolatként a szemináriumokon folyó idegen nyelvű szövegnek olyan elemzését hangoztatja, amely az esztétikai hatáshullámokat indítja el. — *Dr. Berencz János* arra a kapcsolatra kíván rámutatni, amely az előadások és a szemináriumok között a főiskolai neveléseméleti és neveléstörténeti oktatás keretében megvalósítható. Az egri főiskolán bevált gyakorlat alapján összefoglalásra törekszik. Bemutatja a szemináriumok alkalmazott típusait, ezeknek javasolható anyagát is érinti. Főleg az előadások és szemináriumok helyes koncentrálsának és egybehangolásának szempontjait emeli ki. — *Bakos József* rendszerezi az előadás „formai” követelményeit. Itt az érthetőség és a valóban formai értékek összehangolását az előadás hatékonyságának fokozása követeli. Bátran hivatkozik a hallgatóknak az előadásokkal kapcsolatos véleményére. Kár, hogy ennek a véleménykutatásnak további eredményeire nem tért ki, pedig kik lennének illetékesebbek e kérdésben nyilatkozni, mint *akik számára* az előadásokat tartjuk! — *Porzolt István* hozzászólásában szintén a hallgatók megkérdezése alapján nyilvánít véleményt. Szerinte nem az előadás mint oktatási forma korszerűtlen, hanem az az előadási forma, amely nem felel meg a követelményeknek. Úgy véli, hogy a helyesen szervezett előadás olyan kapcsolatokat teremt az előadó és a hallgatóság között, hogy azt néma párbeszédnek minősíthetjük. Aztán fej-

tegeti a hozzászóló, hogy a hallgató hogyan válik *aktív* az előadás nyomán. — *Dr. Bodor Endre* a rendszeres szemináriumok oktatómunka tapasztalatairól számol be. A vesztprémi egyetemen számos körülmény összehangolásával igyekeztek fokozni a tanulmányi eredményt. Ebben fontos láncszemet alkotott a szeminárium munkája. — *Biczók Ferenc* a gyakorlatvezetés főbb követelményeit a felsőfokú oktatás keretei között konkretizálja. Megvilágítja, milyen közvetlen tanulságokkal szolgált minden gyakorlati óra a gyakorlatvezető és az előadó számára. Targyalja a gyakorlatvezetés tervezetének elkészítésénél figyelembe veendő szempontokat. A továbbiakban útmutató jelleggel taglalja a gyakorlatok előkészítését, levezetését, valamint azokat az elveket, amelyeket a gyakorlatvezetőknek be kell tartaniuk. — *Szántó Károly dr.* korreferátumában kifejti, hogy a szeminárium foglalkozások milyen feltételek között tölthet be funkciójukat a humán tárgyak főiskolai oktatásában. Súlyos problémaként említi, hogy a főiskolák könyvtárai nem tartottak lépést a hallgatók létszámának emelkedésével. Majd a gép nélküli programozott szeminárium munkalehetőségeit ismerteti. Tervezett kísérletek előrejelzésével zárul a felszólalás. — *Drien Károly* alapos forrástanulmány alapján tárgyalja a szemináriumok szerepét a hallgatók önállóságának, aktivitásának kiművelésében. Oly régen érezzük, hogy meg kell keresni a hallgatók fokozottabb tudatosságát biztosító módokat. Ezt a feladatot főleg a szemináriumok oktatási forma látszik korszerűen megközeleíteni. — *Forgách Géza* a korszerű oktatási formáknak a hallgatók teljesítményformáira gyakorolt hatásairól szól. Megállapítja, hogy a hallgatók gyakorlati, írásbeli és szóbeli teljesítményei szoros összefüggést mutatnak a gyakorlatok vezetésében alkalmazott módszerekkel, ellenőrzési formákkal. — *Dr. Lipták János* a gyakorlatról szóló nagyobb tanulmányának részletét mutatja be, amelyben a hallgatóknak a gyakorlatokkal kapcsolatos feladatait tárgyalja.

Dr. Zentai Károly

PEDAGÓGIAI KÖZLEMÉNYEK

(Az Eötvös Loránd Tudományegyetem
Neveléstudományi Tanszékének kiadványai.
Főszerkesztő: *Nagy Sándor*)

„Kiadványainkban a neveléstudomány körében felmerülő új problémákra keressük a választ, elsősorban saját kutatásaink eredményei alapján” — írja bevezetesként a sorozat ajánlásában *Nagy Sándor*.

A sorozat első négy füzetet jutott a kezünkbe. A/5-ös alakban, minden szám azonos kül-

sóvel a Tankönyvkiadó gondozásában jelent meg. Tartalmilag viszont az egyes füzetek elég változatosak és egymással csupán az egységes pedagógiai elv kapcsolja össze azokat. Ez a körülmény nem hibája a szerkesztésnek, hiszen a főszerkesztő is arra utal, hogy a jelentkező új problémák korszerű megoldásához kívánnak adalékkal szolgálni. A problémákat pedig az élet adja, nem törődve a sokszor mesetértelt rendszerrel.

Vizsgáljuk meg röviden az egyes füzetek tartalmát!

1. szám. *Dr. Buzás László*: A csoportmunka időszzerű kérdései. — (90 old.)

A munka a bevezetésen kívül 5 fejezetet foglal magában. A szerző a csoportmunka alkalmazásának indítékait fejtegetve indul el és ezt követően a probléma történeti előzményeit taglalja. Ez a rendszer magával hozza, hogy az indokok tárgyalásánál sem térhet ki a történeti vonatkozások érintése elől. Talán szerencsésebb megoldásnak látszott volna a történeti áttekintés befejezéseként taglalni azokat az indítékokat, amelyeket a tudományos és a gyakorlati megmondások vetnek fel a csoportos oktatási forma mellett.

A *reformpedagógia*, túlzásokkal és számos hátrányos következménnyel hozza előtérbe a tanuló személyét, hangoztatva a tanuló *aktivitásának* fontosságát. A projektek alkalmazásánál megváltozik az oktató és a tanuló funkciója a tananyag feldolgozásában. Döntő következmény, hogy a tanuló szellemi öntevékenysége fokozódik. A hézagatlan ismeretszerzésnek azonban aligha lehet alkalmas módszere.

Egyes elmélkedők helyesen hívják fel a figyelmet arra, hogy a tananyag elsajátítása nem lehet kizárólagos feladata a tanulónak. A problémák meglátása és az azok megoldásához vezető út megtalálása a gondolkodás sajátos *önállóságát* igényli. Olyan oktatási formákat kell tehát keresni, amelyek az alkotó gondolkodás fejlesztését szolgálják. Az osztályrendszerű tanítás sok csábító előnyt biztosít. De köztudomású, hogy az osztályfoglalkoztatás a tanulók többségét nem képes tartósan aktivizálni, sőt gyakran nagyon meglazul az oktató és a tanuló kapcsolata. Csupán az osztály csekély hányada „halad együtt” az oktatóval. Így a látszólagos időnyerés a valóságban komoly időfecsérlést takar.

A történeti rész tárgyalásánál külön figyelmet szentel a szerző az „Új iskola” tevékenységének. A csoportmunka hazai kísérletei kedvező tapasztalatokat alapoztak meg. Igazolódott, hogy a csoportmunka felszínre hozza az életrevaló ötleteket, fokozza a tanulók erőfeszítését, s jobban érvényesül a közösség serkentő hatása.

A tanulmány következő három fejezete szoros egységet alkot. A szerző arra törekszik,

hogy a kísérleti csoportok megfigyelése alapján megállapítsa a csoportmunka gyakorlati alkalmazásának feltételeit és változatait.

A csoportmunka lényeges jellemzője, hogy a tanulók fokozottabb önállósággal vesznek részt az oktatásban. Jelentős didaktikai feladat ennek a munkának jó előkészítése és szervezése a tanulók aktív közreműködésével. Nagyon fontos az a megállapítás, hogy a csoportok szervezését számos körülmény befolyásolja, tehát nem helyes az *egységességre* irányuló erőszakos törekvés. A bemutatott témafeldolgozások jól szemléltetik a szervezeti formák kombinációjának lehetőségeit.

A szerző tárgyilagosan utal számos olyan nehézségre, amelyek a csoportmunka alkalmazását korlátok közé szorítják. Nem tér ki a frontális foglalkoztatás híveinek érvei elől sem, sőt maga is felhívja a figyelmet a csoportmunkával együttjáró veszélyekre.

Nagyon helyes a csoportmunka és a programozott oktatás összehasonlítása. Mindkettő még a próbautat járja, tehát kiforratlan. Ez ugyan nehézzé teszi az összehasonlítást, de nem lehetetlen. Mindkettőnek közös vonása, hogy fokozza a tanuló aktivitását. A tanuló önállósága szempontjából azonban különböző igényekkel jelentkeznek. — Jelentős előnyként emeli ki a szerző, hogy a csoportmunka kedvezően hat a tanuló otthoni munkájára is.

2. szám. *Horváth Lajos*: Az osztályközösségek rétegződésének néhány problémája az általános iskola felső tagozatában. — (117 old.)

A fejtegetések központját és vezető szempontját *Makarenko* nézetei adják. Részletesen taglalja a nagy szovjet pedagógusnak a problémával kapcsolatos megállapításait és következtetéseket von párhuzamot *Makarenko* kommunáinak adottságai, valamint a szerző által vizsgált hazai általános iskolai tanulók körülményei között. Az alapos forrástanulmány és a felmérések gazdag adathalmazára lehetőséget nyújtott a szerzőnek arra, hogy néhány lényeges megállapításhoz jusson. Döntőnek tekinthető a hazai általános iskoláink „nyitott” volta, aminek következtében a társadalmi körülmények — és elsősorban a család társadalmi, ideológiai, kulturális stb. tényezői — erőteljesebben befolyásolják az iskolaközösségek rétegződését, mint ez a bentlakások intézményeknél tapasztalható.

A másik fontos szempont, hogy a szerző az életkori sajátságok tekintetében elhatároltabb tanulók vizsgálatával foglalkozik. Ennek egyik következménye, hogy a *rétegződés* kevésbé éles, ami a felismerést nehezebbé teszi.

Amikor a szerző az általa szervezett felmérések adataira támaszkodva tematikus vázlatot készít az osztályközösségek rétegződéséről, akkor a gyakorlat által is igazolt helyes úton jár.

Gyakorlati szempontból fontosnak tartjuk a problémával kapcsolatos alapvető fogalmak tisztázását. Például értékes, jól használható az *aktívák* és *aktivisták* fogalmának összehasonlítása, tartalmi kifejtése. De egyéb fogalmak jó elhatárolására irányuló törekvések is tájékoztatják a gyakorlati nevelőt.

A tanulmány befejező része a felmérésnél alkalmazott kérdőívek mintáit és az adatok feldolgozását tartalmazó táblázatokat foglalja magában. A gazdag adathalmaz elemzése még további megállapításokra ad lehetőséget.

3. szám. *Vág Ottó*: A játék mint nevelési eszköz, különös tekintettel a tematikus játéokra. (96 old.)

„Mi a játék?” Ez a kérdés követeli a feleletet a címlapon található öt mondatnyi tartalmi kivonat bevezetéseként. A szerző a záró fejezetben a játék elméletét tárgyalva próbál a kérdésre választ találni számos forrás fejtegetései nyomán. A tanulmány elolvasása után is érezzük Goncsarovnak a szerző által idézett szavaiban rejlő igazságot, hogy „mind ez ideig nem dolgozták ki elegendő rugalmasan és tökéletesen a játék elméletét”.

A szerző fejtegetéseinek irányító szempontja, hogy miként lehet a játék természetes alapjait magas színvonalú pedagógiai eszközzé tenni. A vizsgálatok elsődlegesen azt célozták a szerző számára, hogy a játékot, magát a játszó gyermekeket olyan konkrét formában közelítse meg, hogy a játék pedagógiai értékesítésének lehetőségei szélesben kibontakozzanak. Amikor a játék tevékenység jellegéről szól a szerző, általában az irodalom ismert megállapításaira támaszkodik. Ugyanígy a források adatai között kíván elméleti rendet teremteni a játékeszközökről szólva is. Elhatárolja a játékszer és játékeszköz fogalmát egymástól. A fogalmak körének felosztása, a rendszerezés segíti annak a *pedagógiai tudatosságnak* meg-alapozását, amelyet a szerző a játékeszközök és játékeszközök kiválasztása és a gyermek tevékenységének bekapcsolása tekintetében meg-kíván.

A tanulmány legtöbb figyelmet érdemlő része a játék feltételeiről és a játék irányításáról szól. Ezekben a sorokban összegezi a szerző azokat a pedagógiai vonatkozásokat, amelyeket főleg az óvónőnek munkájában szem előtt kell tartani. A munka áttanulmányozása az alsó tagozat nevelői számára is hasznos, mivel a játék, a tanulás, a munka funkcióinak értelmezését, formáit alkalmas megvilágításba helyezi.

4. szám. Korszzerű módszerek és eszközök az iskolareform szolgálatában. Sajtó alá rendezte: *Vág Ottó* (136 old.).

A kötet az Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Tanszékének 1965. április 15-én tartott tudományos ülésének anyaga

gát tartalmazza. Az ülés tárgya: a korszzerű módszerek és eszközök az iskolareform szolgálatában.

A tartalmában elég sokoldalú ülés anyagát az új, fejlettebb módszerek alkalmazásának bemutatására irányuló törekvés foglalja egy-ségbe. Találón fejezi ki ezt a szándékot *Temesi Alfréd* előadásában, amikor azt mondja, „hogy a napjaink társadalmi követelményei szerint kialakított közoktatási programokat csak úgy lehet realizálni, ha megkeressük az új programnak megfelelő, sok tekintetben új utakat, módokat, eljárásokat, eszközöket, módszereket.” Előadásában körvonalazza a vezetése alatt álló gyakorló iskola nevelői együttese által a korszéri oktatás-nevelés fejlesztése céljából maga elé tűzött feladatköröket. A program azt tükrözi, hogy a modern elmélet haladó követelményeinek gyakorlati megvalósítását keresik.

Az előadáshoz csatlakozó korreferátumok (*Bucskó Béla, Tardos Ivánné, Sain Márton és dr. Gálffy Zoltánné*) egy-egy az új módszereknek és eszközöknek a tanárképzésben való alkalmazásával, illetve a szemléleteti eljárásoknak a matematika és fizika tanításában történő alkalmazásával, egy-egy pedig a csoportfoglalkozás problémájával foglalkozott. Valamennyi igényes, bőséges kísérleti és megfigyelési anyagra támaszkodó, önállóan is értékes beszámoló.

Varga Tamás a matematikatanítás *komplex* módszerének alkalmazásával foglalkozik a szűk körben folyó kísérletek alapján. Az újszerűen ható komplex-jelző az előadó nem a hagyományos értelemben alkalmazza. Ez azonban pillanatnyilag érdektelen. Fontosabbak a módszer alapját jelentő elvek, amelyek közül azonban egy sem új. Lényegüket magukban foglalják a didaktikában tárgyalt alapelvek. Az érdekeset és újat viszont az elvek megvalósításának módozataiban kell kerésnünk.

Mindig érdekes a munkafüzetek alkalmazásának kérdése. A nyelvtani munkafüzetekkel kapcsolatos kísérletek eredményeiről ad beszámolót *Jobbágy Károlyné*. Egy osztályban végzett saját kísérletei alapján pozitív megállapításra jut az előadó. Szerinte a munkafüzet alkalmazása minden tanuló önálló erőfeszítésre késztet, fokozza a figyelmet, jobban felszínre hozza a tanulók gondolkodásának eredményét.

Takács Etel a programozott oktatás elveinek az anyanyelvi képzésben történő alkalmazásáról referál. A közlemény kivonatos. Úgy érezzük a jobb tájékozódás érdekében kívánatos lett volna a részletesebb ismertetés, főleg az elkészített programozási tervezet — leg-alább egy részének — bemutatása.

Dr. Zentai Károly